

Tunus, Lübnan, Irak ve Malezya Bağlamında İSLAM DÜNYASINDA SEÇİM SÜRECİ

Türkiye’de 24 Haziran’da yapılacak seçimlerle ilgili süreç devam ederken İslam dünyasının diğer kesimlerinde Mayıs ayı boyunca üç bölgeye yayılan bir seçim süreci yaşandı.

Mayıs ayı içinde Kuzey Afrika’da Tunus, Arap Yarımadasının kuzeyinde Lübnan ve Irak, Güney Asya’da Malezya’da olmak üzere İslam dünyasının prototipi sayılabilecek dört ülkede seçim yapıldı. Her dört ülkede de seçim sonuçları İslami kesimler etrafında gelişirken Malezya dışında seçimlere katılımın düşük oranda gerçekleşmesi önemli bir problem olarak kendini gösterdi.

1. Tunus Seçimleri

Ay içinde ilk seçimler, 5 Mayıs’ta Tunus’ta yerel bazda gerçekleşti.

Tunus, seçmen sayısı 5 milyon 370 binden ibaret ve yüzölçümü 163.610 km² olan küçük bir ülkedir. Ama konumu itibariyle stratejik bir öneme sahiptir. Tarih boyunca Avrupa tarafından ele geçirilmek istenen İslam coğrafyaları arasında yer almıştır. Güney Akdeniz’de yer almasına rağmen Haçlı istilasına uğramış (1270), 1881’den sonra Fransa tarafından işgal edilmiştir. Fiilî işgal 1956’da son bulmuşsa da Tunus, Habib Burgiba’nın önderliğinde Arap ülkeleri için Fransız tipi laikliğin uygulandığı bir laboratuvar gibi düşünülmüş, 2010’daki “Arap Baharı” kalkışmasına kadar İslam dünyasının en katı laiklik uygulamalarından birine konu olmuştur. Bu yönüyle Tunus, genelde İslam âleminde, özelde Arap-İslam âleminde Batı istilasıyla birlikte katı laik uygulamaların nasıl sonuç verdiğini göstermesi açısından önemlidir.

Tunus’u önemli kılan ikinci husus, “Arap Baharı” denen ve sonradan Batı’dan rüzgârların esmesiyle şiddetli bir “Arap Kışı”na dönüşen kalkışmanın Aralık 2010’da bu ülkede başlamış olmasıdır.

Tunus’u önemli kılan üçüncü husus ise Tunus’taki katı laiklik uygulamalarından en büyük zararı gören NAHDA Hareketi’nin ve onun yıllarca sürgünde kalan lideri Raşid el-

Gannuşi'nin Mısır'da yönetimin, Suriye'de ise muhalif grupların uzlaşma karşıtı tutumlarına karşı uzlaşmacı bir tutumu benimsemesidir.

Tunus'ta 2010 kalkışmasından yaklaşık bir yıl sonra, 14 Ocak 2011'de Devlet Başkanı Zeynelabidin Bin Ali ülkeyi terk etti. Ardından Bin Ali döneminin eski başbakanı Muhammed Gannuşi tarafından "Ulusal Birlik Hükümeti" kuruldu. Tunus Meclis Başkanı Fuad Mebazaa da 15 Ocak 2011'de geçici cumhurbaşkanı olarak atandı.¹

Tunus'ta Ekim 2011'de yapılan ilk genel seçimlerden NAHDA zaferle çıktı ancak 217 sandalyeli Ulusal Kurucu Meclis'te (UKM) % 41.47'lik bir oy oranıyla sadece 91 milletvekili kazandı; laik partilerden Cumhuriyetçi Kongre Partisi ve Ettakatol Partisi ile koalisyon yapmak zorunda kaldı.

Koalisyon anlaşmasına göre, Cumhuriyetçi Kongre Partisi'nin lideri Munsif el-Marzuki cumhurbaşkanı, NAHDA Genel Sekreteri Hamadi el-Cibalî başbakan, Ettakatol Partisi lideri Mustafa Bin Cafer ise meclis başkanı oldu.

Koalisyon, bazı İslami kesimler tarafından, NAHDA'nın çok ödün verdiği; Batılılar ve Tunus'taki Batıcı yapılar tarafından ise NAHDA ile yapıldığı için şiddetli eleştirilere maruz kaldı; hükümetin düzenli çalışması, Batı tarafından olduğu kadar Suudi'nin etkisindeki Selefçi/tekfirci gruplar tarafından da engellendi.

Tunus için devrim olarak nitelenen "Arap Baharı"nın ardından ikinci genel seçim, Ekim 2014'te yapıldı. Seçime Batı'nın geniş desteği ve Selefçi grupların kendisine yönelik şiddetli eleştirileri altında giren NAHDA, bu seçimde birinciliği laik milliyetçi Nida Partisi'ne kaptırdı. Seçimde Nida Tunus 80, NAHDA ise 67 milletvekilliği alabildi.²

Bu seçim sonuçları, NAHDA'yı sistem dışında bırakmaya yönelik bir kampanyaya dönüştü. Buna karşı, 2012'deki siyasi parti olarak düzenlediği ilk kongresinde kendini "İslami referanslara sahip ulusal, demokratik, Müslüman bir parti" şeklinde yeniden tarif eden NAHDA, Mayıs 2016'daki ikinci kongresinde Gannuşi'nin dilinden "Dini, siyasi mücadelelerden uzak tutmak istiyoruz. Tarafsızlık çağrısında bulunuyoruz. Modern bir devlet, ideolojiler, büyük sloganlar ve siyasi kavgalarla değil, uygulanabilir programlarla işler.

¹ <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-tunus> Erişim Tarihi: 19.05.2018

² https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/10/141027_tunus_sonuc Erişim Tarihi: 19.05.2018

Devletin gücü, baskı ve özgürlüklerin reddi anlamına gelmediği gibi; özgürlük de kaos anlamına gelmez.” ifadeleriyle bir tür laiklik vurgusu yaptı.

Gannuşî'nin Tunus seçimlerini titizce takip etmekle kalmayıp kontrol altına da alan Fransa'nın ünlü La Monde gazetesine yaptığı açıklama ise çok daha ileri boyuttaydı. “Tunus şu an bir demokrasi. 2014 Anayasası seküler ve dini aşırıcılığa limit koydu. Siyasal İslam'ı bırakıp, demokratik İslam'a geçiyoruz. Siyasal İslam'ı temsil ettiğimizi iddia etmeyi bırakıp, Müslüman demokratlar olduğumuzu söylüyoruz” diyen Gannuşî, daha da net bir laiklik mesajı verdi. Gannuşî'nin mesajları, Batı'nın baskısı³ ve Tunus'un kendine özgü gerçekliği⁴ etrafında açıklandı. “Tunus deneyimi”, “siyasal İslamcılığın bitişi” olarak da değerlendirildi.⁵

Vakanın özünde ise Gannuşî ve arkadaşları, kendilerini Batı'nın İslam dünyasındaki Sünni kökenli hareketlerin önüne koyduğu el-Kaide, DEAŞ, Boko Haram yapılarına benzetilme ve sistem dışına itilme endişesiyle hareket ediyor, sistem içinde kalmanın bu ödüllere rağmen hareketlerinin ve Tunus'un lehine olacağını düşünüyorlar. Güncel siyasette ödün vermeyi, akidevî bir problem olarak görmüyorlar, yaptıklarının maslahata uygunluk çerçevesini aşmadığına inanıyorlar.

Gannuşî, izledikleri siyasetin demokrasi olarak tanımlanmasını diktatörlüğe karşı olmak ve fitnenin karşısında durmak şeklinde anlıyor; NAHDA'nın siyasi tercihlerini Müslümanları şeytanlaştıran deformasyonun etkilerinden korunmak, Müslümanlara karşı propagandaları boşa çıkarmak çerçevesinde ele alıyor, hareketinin Müslümanların bu maslahatı için bir fedakârlık içinde olduğuna inanıyor.⁶

Tunus, Mayıs 2018 yerel seçimlerine, NAHDA'ya yönelik Batılı tehditler ve İslam dünyasının her noktasındaki seçim faaliyetlerini eninde sonunda varlığına yönelmiş tehdit olarak gören Suudi'nin etkisindeki Selefçi yapıların eleştirileri altında girdi. Tek merkezden yönetildiği düşünülen bu tehdit ve eleştirilerden beklenen, NAHDA'nın tarihi bir hezimete uğramasıydı. Ancak sandıktan çıkan sonuçlar NAHDA'nın çok güç kaybetmekle birlikte tükenmediği, aksine Tunus siyasetinde yeni bir yer edinmeye doğru yol aldığı yönünde oldu.

³ <http://www.aljazeera.com.tr/haber/nahdadan-laiklik-mesaji> Erişim Tarihi: 19.05.2018

⁴ <http://www.karar.com/dunya-haberleri/tunusta-nahda-laiklik-dedi-gannusinin-karari-siyasal-islamin-sonu-mu-136221> Erişim Tarihi: 19.05.2018

⁵ Hüseyin Kösebalaban, “İslamcılığın demokratik dönüşümü mümkün mü?”, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/islamcilig-in-demokratik-donusumu-mumkun-mu> Erişim Tarihi: 19.05.2018

⁶ Raşid el-Gannuşî, “Nahda: Tunus'un yapıcı gücü”, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/nahda-tunusun-yapici-gucu> Erişim Tarihi: 19.05.2018

Başkent Tunus'un belediye başkanlığını başı açık kadın adayıyla kazanan NAHDA, seçimlerde parti olarak birinci oldu ancak % 27.5'lik oyuyla; % 22.2 oy alan laik Nida Partisi'ni geride bıraktıysa da % 32.9 oy alan bağımsızların gerisinde kaldı. Öte yandan seçime katılım oranı sadece % 33.7 olarak gerçekleşti.⁷

Bu oranlar,

1. NAHDA'nın aldığı tehditler karşısında takındığı uzlaşmacı tutumun ona güç kaybettiğini, özellikle bağımsızların oy oranının yüksek olması NAHDA'ya duyulan güvenin azaldığını,

2. Seçime katılım oranının ancak üçte bir oranında olması, Tunus'ta yöneticilere duyulan güvensizlikle birlikte Selefçi grupların toplumu seçimden uzaklaştırma çabalarının seçime katılımı olumsuz etkilediğini ve laik kesimin gücünün korunması yönündeki Batı-Suudi Arabistan projesine hizmet ettiğini,

3. Başkent Tunus için başı açık bir kadını aday gösteren NAHDA'nın uzlaşmacı tutumunu sürdüreceğini ve bu tutumunun toplumun bir kesimi tarafından ödüllendirildiğini göstermektedir.

% 27.5'lik oy oranıyla NAHDA, oylarını % 41.47 (2012) ve % 31.33'ün (2014) altına düşürerek toplum nezdinde güç kaybetmiş ama geçmişte olduğu gibi sistem dışına atılmamak ve Tunus belediye başkanlığı gibi önemli bir makamı elde etmekle kendi açısından zafer elde etmiştir. Bu sonuçların Tunus ve NAHDA için ne getireceği ve bunun İslam dünyasına nasıl yansıtacağı ancak zamanla ortaya çıkacaktır.

2. Lübnan Seçimleri

Lübnan'da, Tunus'la eş zamanlı olarak 7 Mayıs'ta ama Tunus'tan farklı olarak parlamento seçimi yapıldı.

Yönetimin devletin kuruluş belgesinde dinler ve mezhepler etrafında tarif edildiği Lübnan'da, Meclis seçimlerinden Hizbullah liderliğindeki Şii Blok, ittifakı içinde yer alan

⁷ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunus-yerel-secimlerinde-bagimsizlar-birinci/1140758>

Erişim Tarihi:

19.05.2018

Hristiyanlarla birlikte, 128 sandalyeli Meclis'in en az 67 sandalyesini alarak zaferle çıktı. Seçimlerde Başbakan Hariri'nin laik ama Sünnileri temsil etme iddiasında olan Müstakbel Hareketi ise hezimete uğradı.⁸

Lübnan da ancak 6 milyonu aşabilen nüfusu ve 10.452 km² yüzölçümüyle Tunus gibi küçük bir ülkedir. Ama ülkede son 30-35 yılda yaşanan değişim, Lübnan'ı siyaset için önemli kılmaktadır.

Lübnan'da başbakanlık makamını elinde bulundurmakla en önemli siyasi güç konumunda olan Sünni Müslümanlar, son 30-35 yılda seküler bir yaşama doğru sürüklenmektedir. Ülkede Sünni siyaset Suudi etkisindeki Hariri ailesinin liderliğinde laikleştirilirken yine Suudi etkisindeki Selefçi grupların etkisiyle Sünni kesimler, kendilerini ülke yönetiminden dışlamakta, seçimlere ilgi göstermemektedir.

Buna karşılık 30-35 yıldır Şii Müslümanların dindarlaşması ve dindarlık kodlarıyla örgütlenmeleri, Lübnan'da ilan edilmemiş bir siyasi devrimin yaşanmasına yol açmıştır. Nüfusları gittikçe azalan Hristiyanların da önemli bir bölümünün Şii Müslümanlarla birlikte hareket etmesiyle Lübnan'da ülkenin kuruluş belgesini zorlayan bir durum ortaya çıkmıştır. Lübnan'ın anayasası hükmündeki kuruluş belgesine göre, ülkede Cumhurbaşkanı Hristiyan, Başbakan Sünni Müslüman, Meclis Başkanı Şii Müslümanlardan seçilmek durumundadır. Başbakanlık sistemine göre yönetilen ve bütün makamların aynı esaslara göre dağıtıldığı ülkede, siyasi etkinliklerini gittikçe artıran Şii Müslümanlar, bu dağılımın değişmesini istiyor. Bu da İsrail tehdidi altında olan ülkenin durumunu daha da kaygı verici boyutlara ulaştırıyor.⁹

Başta Fransa olmak üzere Hizbullah'ın Avrupa ülkeleri ile ABD ve İsrail'in aksi tutumuna rağmen iyi ilişkileri vardır. Hizbullah'ın son yıllarda Hristiyanlarla kurduğu ittifak, bu ilişkiyi daha da geliştirmiş; ABD de Avrupa ile Hizbullah arasındaki ilişkiyi bugüne kadar problem hâline getirmemiştir. Ancak Hizbullah'ın son seçimleri kazanmasından rahatsız olan Suudi Arabistan-Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)-Bahreyn grubunun da katkısıyla "Terörün

⁸ <http://www.dw.com/tr/1%C3%BCbnan-se%C3%A7imlerinde-hizbullah%C4%B1n-zaferi/a-43689436>

Erişim Tarihi: 19.05.2018

⁹ Lübnan'ın güç dengesindeki değişim için bkz. <http://sdam.org.tr/haber/121-gecmisin-yuku-altinda-ezilen-ulke-lubnan/> Erişim Tarihi: 19.05.2018

Finansmanı ile Mücadele” bağlamında Hizbullah liderlerine karşı yeni yaptırım kararları alındı.¹⁰ Karar, ABD’nin bölgede bir siyaset değişimi içinde olduğuna işaret etmektedir.

Lübnan seçimlerinin de Tunus’ta olduğu gibi dikkat çekici bir yönü, katılım oranının 2009’daki % 54 oranının altına düşerek % 49’da kalmasıdır.¹¹ Bu düşük katılımın altında birden çok etken olmakla birlikte en önemli etken Sünni Müslümanların, Suudi Arabistan’ın desteklediği ya da onun enstitülerinden beslenen Selefçi yapıların seçimli siyasete karşı propaganda yapmalarıdır. Bunun yanında Suudi Arabistan’ın ekonomik imkânları ile Sünni kesim üzerinde etkili olarak onları Hariri ailesinin seküler siyaseti içinde yer almaya itmesidir. Hariri ailesinin seküler siyaseti, Sünni toplumu sorunlarının siyaset yoluyla çözüleceği inancından uzaklaştırmakta; Selefçi gruplar ise bu oluşturulmuş hâli kullanarak siyasetin hiçbir sorun çözmeyeceği düşüncesini yaymakta, konuyu akidevî bir renge doğru taşımaktadır. Başka bir ifadeyle oluşturulan ve sunulan siyasi tablo ile halkın inanç ve talepleri arasındaki uyumsuzluk, Selefçi grupların propagandaları için malzeme oluşturmakta ve o propagandanın etkisini artırmaktadır. Öte yandan Selefçi grupların kimi eylemleri baz alınarak Lübnan’da emperyalizme karşı güçlü bir söyleme sahip Sünni şahsiyetler terörizmi besleme ithamıyla yüz yüze bırakılmakta, Lübnan’da Sünni Müslümanlar arasında bir hedefe odaklanmış, makul bir İslami çalışmanın oluşması engellenmektedir.

Tek elden yönetildiği izlenimi veren bu durum, Lübnan’ın kuruluş aşamasında Fransız karşıtlıklarıyla ülkenin kurucu unsurları arasında yer alan geniş bir Müslüman kitleyi Lübnan siyasetinde her geçen gün etkisizleştirmektedir.

3. Irak Seçimleri

Milletvekili genel seçimlerinin 12 Mayıs’ta yapıldığı Irak’ta da Lübnan’la benzerlik söz konusudur. Irak siyaseti esasta Lübnan modeli üzerinde inşa edilmiş, buna sadece etnik bir renk katılmıştır. Irak’ta Cumhurbaşkanı Kürtlerden, Başbakan Şii Müslümanlardan, Meclis Başkanı Sünni Müslümanlardan seçilmektedir.

¹⁰ <https://turkish.aawsat.com/2018/05/article55399534/amerika-korfez-ulkeleri-ve-suudi-arabistandan-hizbullah-liderlerine-yaptirimlarv> Erişim Tarihi: 19.05.2018

¹¹ <https://www.timeturk.com/analiz-lubnan-secimleri-dusuk-katilim-yuksekk-propaganda/haber-896106> Erişim Tarihi: 19.05.2018

Irak'ta gerek Arap gerek Kürtler arasında Sünni Müslümanların siyaseti önce sekülerizme zorlandı. Bu süreç Araplar bağlamında BAAS'ın çökmesiyle son bulurken Kürtler açısından en hareketli dönemini yaşamaktadır. Kürtlerin İslami partileri, seküler partilerin baskısı altındayken son zamanlarda Suudi Arabistan'ın etkisine daha da açılan Selefçi yapılarla da sorun yaşamaktadırlar. Yakın geçmişte daha çok Süleymaniye bölgesinde, son dönemde ise Erbil çevresinde Selefçilik etkisini göstermekte, İslami partiler genç ve aksiyoner üyelerini Selefçi eylemci veya Selefçi entelektüel yapılara kaptırmaktadır.

Sünni Müslümanların Irak genelinde seçime katılımı düşük kaldı. 2014'te Irak seçmenlerinin % 62'si sandık başına giderken 12 Mayıs seçimlerinde, Irak Yüksek Bağımsız Seçim Komisyonu Başkanı Riyaz Bedran'ın açıklamasına göre seçimlere katılım oranı % 44.52 olarak gerçekleşti. 24 milyon kişinin oy kullanma hakkına sahip olduğu seçimlerde, ancak 10 milyon civarında kişi oy kullandı ki bu oyların da 709 bini özel seçmenlerden oluşmaktadır.¹² Seçime katılımın genellikle yüksek olduğu Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nde (IKBY) özel seçmen denen polis, peşmerge ve diğer görevlilerin sandık başına gitme oranı bile % 80'in altında kalarak % 78 olarak gerçekleşti.¹³

Seçim, Irak genelinde Mukteda es-Sadr'ın kurduğu ve içinde Irak Komünist Partisi gibi seküler grupların da bulunduğu Sairun Koalisyonu'nun galibiyetiyle sonuçlandı. Ama Sairun Koalisyonunun 329 sandalyeli Meclis'te sadece 54; ikinci sıradaki Hadi Amiri liderliğindeki, Haşdi Şabi'nin Fetih Koalisyonunun 47, üçüncü sıradaki Başbakan Haydar İbadi başkanlığındaki Nasr (Zafer) Koalisyonunun ise 42 sandalye kazandığı¹⁴ ve bunların her birinin adlarından da anlaşılacağı üzere aslında kendi içlerinde parçalı olduğu düşünülürse Irak siyasetinin nasıl bir parçalılık içinde olduğu netleşmektedir. Sömürge ve işgal süreci, Irak'ta büyük partiler gibi büyük koalisyonların da oluşmasını engellemiştir.

IKBY partilerinden Kürdistan Demokrat Partisi (KDP), Kerkük'te seçimleri protesto ettiği hâlde, 26 sandalye kazanarak birinci oldu. KDP Kürdistan Bölgesi'nde 25, Bağdat'ta ise 1 sandalye kazandı. Seçimde eski Cumhurbaşkanı Talabanî'nin partisi Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) de 6'sı Kerkük'ten olmak üzere 17 milletvekili elde etti.¹⁵

Kürtler açısından seçimlerin dikkat çeken yönleri,

¹² <http://www.rudaw.net/turkish/middleeast/iraq/120520181> Erişim Tarihi: 19.05.2018

¹³ <http://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/110520182> Erişim Tarihi: 19.05.2018

¹⁴ <http://www.rudaw.net/turkish/middleeast/iraq/200520182> Erişim Tarihi: 21.05.2018

¹⁵ <http://www.basnews.com/index.php/tr/news/kurdistan/438144> Erişim Tarihi: 19.05.2018

1. Seçime katılımın düşmesi

2. KDP'nin birinciliğini koruması ve seçime hile karıştırdığına dair bir eleştiri ile karşılaşmaması

3. KYB'nin beklendiği kadar bir çöküş yaşamamış olsa da seçime hile karıştırdığına dair ciddi iddialarla yüz yüze kalması

4. Yükselişte olduğu düşünülen İslami partilerin oy kaybına uğramasıdır.

İKBY'de seçime katılımın düşük kalmasının birden çok nedeninden söz edilebilir. Ancak İslami partilerin düşük oy almasında, kendi aralarında bir birlik oluşturamamaları kadar Selefçi yapıların gençlerin bir kısmını bu partilerden uzaklaştırmış olmasının da payı söz konusudur.

Irak genelinde ise seçimle ilgili en önemli husus, Irak siyasetinin en güçlü partilerinden ve İhvan-ı Müslimin'in Irak kolu el-Hizbü'l-İslam el-Irak'ın (Irak İslam Partisi) seçimlere katılmamasıdır.¹⁶ Bir dönem Sünnilere ayrılan Meclis Başkanlığı ve Anbar Valiliği gibi önemli makamları elinde bulunduran Hizbü'l-İslam'ın parti olarak seçimlere katılmaması,¹⁷ Irak'taki siyasi dengelerin hangi ölçüde bozulduğunu göstermesi bakımından önemli kabul edilmelidir. Sünni Arapların bir bölümü Arap milliyetçiliği ve Kürt karşıtlığı ile bilinen ve bir dönem Meclis başkanlığı da yapan Usame en-Nuceyfi'nin Karar Cephesi'ne oy verdi. Önceki dönem milletvekili sayısı 23 olan Karar Cephesi de güç kaybına uğradı, bu dönem milletvekili sayısı 14-15'te kaldı.¹⁸ Sünni Arap siyaseti o kadar dağılmış ki Sünni Arapların çoğunlukta olduğu üç vilayette bile Şii Arap partileri birinci oldu.

Seçimlerin Irak açısından ikinci önemli sonucu Başbakan Haydar el-İbadî ve Cumhurbaşkanı Yardımcısı Nuri el-Malikî'nin seçimden güç kaybederek çıkmalarıdır.

¹⁶ <https://www.alaraby.co.uk/politics/2018/2/26/ب-الاند-نخبات-ي-شارك-ن-اق-ال-ع-ال-اسلامي-ال-حزب>
Erişim Tarihi: 19.05.2018

¹⁷ “Terörist ilan edilme” endişesiyle sürekli direnişçi yapılara karşı açıklamalar yapmak durumunda bırakılan, Irak güçlerinin ve ABD'nin hak ihlallerine karşı yine aynı endişeyle yeteri kadar ses çıkaramayan Hizbü'l-İslâm mensupları seçimlere ancak bireysel olarak katılabilmişlerdir, onların hangi başarıları elde ettiği ise henüz açıklanmamıştır.

¹⁸ <https://www.alhurra.com/a/iraq-election-results/437148.html> Erişim Tarihi: 21.05.2018

Seçimin Irak geneli için üçüncü önemli sonucu ise İran karşısında “Arap” kimliğini, Sünni Araplar konusunda ise ılımlı bir tutumu öne çıkaran Sadr Hareketi ve İran’la sıkı bağlara sahip Haşdi Şabi grubunun siyasi kanadı Fetih’in seçimin galibi olmalarıdır.

Cumhurbaşkanını da seçecek olan Meclis’i oluşturan 12 Mayıs Irak seçimleri hangi yönden ele alınırsa alınsın, içinden çıkılmasının maharet isteyeceği kadar karmaşıktır.

Sadr’ın başarısının Irak’ta etkili iki önemli güç İran ve ABD tarafından nasıl karşılanacağı henüz meçhuldür. Ancak Sadr’ın başarısına İran temkinli yaklaşırken Suudi Arabistan-BAE-Bahreyn-Mısır grubunun Sadr’ı Malikî ve İbadî’ye tercih etmeleri olasıdır. Bu durum, ABD’nin de Sadr ile ilgili olumsuz olduğu düşünülen tutumunu Sadr lehine etkileyebilir.

Öte yandan Sadr’dan koalisyon teklifi alan KDP’nin “Kürtlerin gasp edilen haklarının iadesi”ni talep etmesi, Sadr’ın önündeki diğer bir engel olarak durmaktadır.

Sadr, son süreçte yüzünü tamamen Şii Arap partilerine çevirdi. Sadr’dan gelen son açıklamalarda Sairun Koalisyonunun, Haşdi Şabi’ye bağlı Fetih, Başbakan Haydar el-İbadî’nin Nasr ve Ammar el-Hekim’in Ulusal Hikmet Koalisyonu arasında hükümeti kurmak için 4’lü ittifak teşkil edileceği belirtildi.¹⁹ Hükümetin bu şekilde oluşması durumunda Irak’taki mezheplere dayalı parçalı yapının daha da keskinleşmesi muhtemeldir. Bu da seçimlerin Irak’a huzur getirmediği yönünde kanaati pekiştirecektir.

Irak’ta seçimli yapının tıkanması durumunda seküler ve kıyıcı bir diktatörlüğe doğru gidiş muhtemeldir. Irak halkının bir bölümünün o tür bir yönetimi dağınıklığa tercih edeceği de düşünülebilir.

Irak’ın yararına olan denklem ise serbest seçimlerin yapılarak Sünni ve Şii Müslümanların birlikte yaşama inanan liderlerinin seçildiği bir Meclis ve yönetim teşkil etmeleridir. Bunun yolu ancak Sünnilerin en güçlü kesimlerinden birini oluşturan Irak Kürtleri ile Arap Sünni Müslümanlar arasında uyumun sağlanmasıdır. Ancak Irak Kürtleri milliyetçi sekülerizme sürüklenerek Sünni Arap Müslümanlar ise milliyetçilikle sentezlenmiş Selefçiliğe itilerek bu uyum imkânsızlaştırılmakta, her iki kesim de durumu doğru tahlil edememektedir.

¹⁹ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irakta-yeni-hukümet-icin-4lu-ittifak-aciklamasi/1152246> Erişim Tarihi: 21.05.2018

4. Malezya Seçimleri

Mayıs ayında genel seçimlerin yapıldığı dördüncü İslam ülkesi Malezya'dır. 9 Mayıs'ta milletvekilleri genel seçimi için sandık başına giden Malezya, geleneğini ihya edip aksiyoner gençlerin ilgisini mutedil bir anlayışa çekmeyi başarması ve "kendi modern"ini İslam'a dayalı olarak inşa etmesiyle İslam dünyasında özgün bir role sahiptir. Hiyerarşinin tepesinde başında kralın bulunduğu başbakanlık sistemiyle yönetilen Malezya'yı önemli kılan diğer bir husus da ülkenin kendi modernini oluşturma dönüşümünü barışçıl yollarla gerçekleştirmesi, bunu gerçekleştirme zeminini seçimlerle başarmış olmasıdır.

Malezya'nın söz konusu dönüşümüne öncülük eden en önemli isimlerden biri Malezya İslami Gençlik Hareketi (ABIM) lideri Enver İbrahim'dir. 1969'da Malezya Müslüman Öğrenciler Milli Birliği'nin yıllık toplantısında planlanıp ve 1971'de kuruluşu tamamlanan ABIM, Malezya'da bağımsızlık sonrası İslami bir gençliğin oluşması, gelişmesi ve ülkedeki dönüşüme öncülük etmesinde en önemli rolü üstlenmiştir.

"Teşkilatın 1982 ve 1983 yılı kongrelerinde kabul edilen programlarında ABIM'in hedefleri şu şekilde açıklanmıştır:

1. İslamiyet'in hayatın tüm alanlarında Allah tarafından ilahi bir şekilde emredilen hayat nizamı olarak inşasını sağlamak;

2. İslami fert, aile, ümmet, İslam devleti, İslam dünyası ve İslam halifeliği fikirlerinin geliştirilmesini ve hayata geçirilmesini kapsayan muhtevalı bir İslamlaşma sürecini başlatmak;

3. İslam ümmetinin içine düştüğü ayrılık probleminde çözüm aramak;

4. Allah'tan korkan bir gençlik yetiştirmek ve davet faaliyetiyle ilgili olarak doğru ve yeni metotlar ve temel stratejiler belirlemek;

5. ABIM bir siyasi parti olmamasına rağmen İslamiyet'in politikayı da ihtiva ettiği fikrini yaymak;

6. İslam'a ve Müslüman topluma faydalı olan diğer İslami gruplarla işbirliği yapmak;

7. Malezya'nın çoğulcu bir toplum yapısına sahip olmasının İslami bir eğitimi uygulamak için bir engel teşkil etmeyeceği düşüncesini yerleştirmek;

8. Laik gelişmeyi ve eğilimi İslami eğilim ve gelişmeyle değiştirme ihtiyacını vurgulamak;

9. Parça parça değil tam bir İslamlaşmaya ulaşmak;

10. 1960 tarihli İç Güvenlik Kanunu ile 1981 tarihli Dernekler Kanunu'nda değişiklikler yapılmasını sağlayarak ifade ve düşünce hürriyeti dâhil temel insan haklarının tam olarak uygulanmasını sağlamak fakat İslam'a dönüşü, yani Kur'an ve Sünnet'e dönüşe olan ihtiyacı desteklemek."²⁰

ABIM, bu yönüyle İhvan-ı Müslimin Hareketinin Malezya'daki kolu konumundadır. Ancak İhvan-ı Müslimin'in yanında Pakistan'daki Cemaat-i İslami'den de etkilenen hareketin önderi Enver İbrahim'in İhvan'la hiyerarşik bir bağı bilinmemektedir.

Enver İbrahim, Malezya'da Maliye Bakanı ve Başbakan Yardımcısı (1993-1998) olarak görev yaptığı sırada bağımsızlık sonrası modern Malezya'yı inşa eden şahsiyet olarak ABIM'in programını devlet programı hâline getirdi, Malezya'ya "Malezya modeli" denen İslami bir kimlik kazandı. Ancak 1998'de dönemin başbakanı ve bağımsızlık dönemi Malezya lideri Mahathir Muhammed'le fikir ayrılığına düşünce önce yolsuzlukla suçlandı, sonuç alınamayınca kendisi ve hareketi İslami hareketlere karşı en ağır yıpratma operasyonlarından birine tabi tutularak Lûfîlik ithamı ile karşı karşıya kaldı. Enver İbrahim, 6 yıl hapiste kaldıktan sonra Eylül 2004'te görülen mahkemede aklandı ama hareketi 2008 seçimlerinde başarı kazanınca tekrar tutuklandı.

²⁰ İsmail Hakkı Göksoy, "Malezya'da İslâmiyet", Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl: 1995, Sayı: 2, s. 244-245.

Enver İbrahim, Malezya Müslümanlarının uzlaşmacı anlayışı içinde, cezaevinde iken bizzat kendisini görevden alan Mahathir Muhammed ile işbirliği yaptı, ikilinin kurduğu Halkın Umudu (Harapan Rakyat) ittifakı 222 sandalyeli parlamentoda 122 sandalye kazandı. Mahathir Muhammed, henüz göreve başlamadan ilk icraat olarak Malezya Kralı Muhammed'le görüşerek 16 Mayıs'ta Enver İbrahim'i serbest bıraktırdı.

Malezya'da Enver İbrahim'in serbest bırakılmasıyla eş zamanlı olarak Başbakan Necib Rezak'ın evine operasyon düzenlendi. Enver İbrahim'in yaşadığı problemlerde paya sahip Necib Rezak, Malezya polisinin iddiasına göre Suudi Kraliyet ailesinden 681 milyon dolarlık "hediye" almıştır.²¹ Rezak ile Suudi arasındaki bu ilişki gizemini korurken yedi yıldır iktidarda olan Rezak'ın bağlantısı BAE'nin Washington Büyükelçisi Yusuf Uteybe'ye kadar uzandı.²² Dolayısıyla Müslüman aydın Enver İbrahim ile Malezya'nın kurucu aklının önderlerinden Mahathir Muhammed'in koalisyonu Suudi Kraliyeti ve BAE'nin Güney Asya'daki uzantılarına bir darbe olarak gelişti. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın yakın dostları olan koalisyonun liderlerinin Malezya'yı Suudi ve BAE'den, dolayısıyla ABD politikalarından uzaklaştırarak daha bağımsız bir çizgiye yöneltmesi bekleniyor.

Bu arada Malezya'da Selefçi yapıların bütün çalışmalarına rağmen seçime katılım oranının % 80 civarında olması, seçimin dikkat çekici sonuçlarındandır.

Sonuç ve Değerlendirme

İdarenin seçimle belirlenmesi Müslümanların yabancı oldukları bir sistem değildir. Bunun için modern dönemde seçimli sistem İslam Dünyasında, Batı'dan ve hatta Batı'nın baskısıyla alınmışsa da Müslümanlar tarafından kabul görmüş, sahiplenilmiştir. Bu doğrultuda 1990'lı yıllardan itibaren güçlü muhalefet konumuna çıkan İslami kesimler bugün İslam dünyasında serbest seçimin yapıldığı her ülkede iktidarın en önemli adaylarıdır. Daha doğru bir ifadeyle İslam dünyasında seçimler İslami kesimler etrafında sonuçlanmaktadır. Ancak,

1. Müslüman halkın iradesinin uluslararası güçlerin dilediği yönde yönetime yansımaması,

²¹ https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/01/160126_malezya_aklama Erişim Tarihi: 19.05.2018

²² <http://www.haber7.com/dunya/haber/2627269-isin-icinde-yine-bae-cikdi-tarihte-gorulmemis-olay/?detay=1> Erişim Tarihi: 19.05.2018

2. Müslüman halkın iradesinin sandığa yansıdığında uluslararası güçlere karşı mücadeleyi vadeden siyasetçileri ödüllendirmesi, o güçlerle uyumlu çalışan idarecileri sandık yoluyla cezalandırması,

uluslararası güçlerde Müslümanların serbest seçimleri kültürel ve siyasi istilaya karşı araçsallaştırdıkları görüşünün oluşmasına neden olmuştur. Bu da;

- O güçlerin İslam dünyasındaki seçimlere temkinli yaklaşımlarına,
- Seçimleri kontrol altına almalarına,
- Nihayetinde seçimsiz bir İslam dünyasını seçimli bir İslam dünyasına tercih etmelerine yol açmaktadır.

Bu bağlamda İslam dünyasındaki serbest seçimler, 1990'lı yılların ortalarından bu yana tavandan ve tabandan olmak üzere iki tehditle karşı karşıyadır.

Uluslararası güçler, tavandan baskı yaparak İslam dünyasında İslami kesimlerin seçimlerde etkili sonuçlar almasını engellemeye çalışmışlardır. Tabandan ise Suudi Enstitüleri, seçimlere katılımın “küfür” olduğu görüşünü, kendiliğinden “vekil savaşçı” görevini üstlenmiş eylemci Selefçi/tekfirci gruplar ya da bilerek vekâleti üstlenmiş yerel entelektüel Selefçi gruplar üzerinden yaymışlar, seçimlere karşı isteksizlik oluşturmuşlardır.

Uluslararası güçlerin İslam dünyasında seçilmiş siyasetçilerin çalışmalarını engelleyerek onların büyük değişimler oluşturmalarını engellemesi, bunun neticesinde seçilmiş Müslüman siyasetçilerin özellikle dış güçlere karşı bağımsızlaşma gibi uluslararası güçlere dokunan konularda diledikleri adımları atamamaları Suudi Enstitülerince seçimli siyasetin etkisiz bir yol olduğu görüşünü pekiştirmek için kullanılmıştır.

Uyum içinde yapılan bu iki çalışma İslam dünyasında son dönemde yaşanan bunalımın ana sebepleri arasında sayılmalıdır.

Siyasetin tabiatında var olan kimi sapmalar ve rüşvet, yolsuzluk gibi insanî zaafın ürünü sorunlar da İslam dünyasında seçimlere ilgiyi azaltmış görünmektedir. Ama yaşanan sorunlara karşın, Malezya gibi geleneğini ihya edip günün gerçekliğine uyarlayarak gençlerin ilgisini mutedil siyasete çekmeyi başaran ve siyasetin etkili sonuçlar oluşturduğu ülkelerde aksi yöndeki bütün çabalara rağmen halkın seçimlere olan ilgisi devam etmektedir.